

**Надія
Петрина**

Директор бібліотеки Української академії банківської справи Національного банку України

Автор розглядає систему інформаційного забезпечення процесів освіти і науки бібліотекою Української академії банківської справи НБУ. Особливу увагу приділено створенню і впровадженню проекту "Електронна бібліотека академії для навчання і досліджень" — якісному й оперативному інструменту задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу та студентства.

Досвід

Бібліотека в інформаційно-освітньому просторі навчального закладу

Визначальну роль у формуванні спеціалістів сучасної формації — банкірів і фінансистів, менеджерів і правознавців економічного спрямування відіграють вищі навчальні заклади системи Національного банку України і серед них Українська академія банківської справи НБУ. Важливою ланкою навчального процесу є бібліотека академії. Це сучасний, орієнтований на новітні технології інформаційно-ресурсний освітній і науковий центр УАБС, який забезпечує принципово новий рівень одержання й узагальнення знань, їх поширення і використання.

Бібліотека обслуговує понад 7 800 користувачів (за єдиним реєстраційним обліком — 3 276), щорічно видає 220—230 тисяч примірників документів, загальна кількість відвідувань її структурних підрозділів за рік сягає 100—105 тисяч.

Входження УАБС в освітній та науковий простір Європи, модернізація навчального процесу відповідно до Болонської декларації покладає на бібліотеку завдання працювати динамічно й відкрито, згідно зі світовими стандартами інформаційного забезпечення академічної освіти і науки.

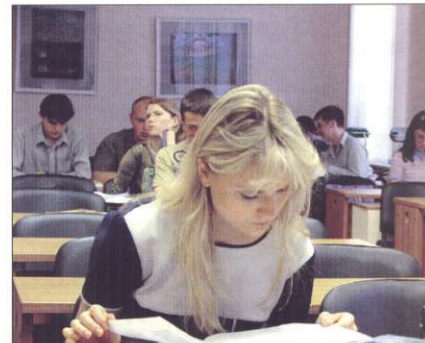
Пріоритетними напрямками розвитку бібліотеки академії є цілковита автоматизація робочих місць, впровадження в роботу нових інформаційних технологій, форм і методів використання інформаційних ресурсів.

Із першого дня створення академії бібліотека працювала з автоматизованою інформаційно-бібліотечною системою "MARC" (DOS), а з 1999 року — із системою ПП "САБ" (Прикладна програма "Система автоматизації бібліотеки"), розробленою НІЦ АСІБТ, м. Харків.

Телекомунікаційна мережа бібліотеки підключена до локальної мережі академії та Інтернету. Діє 15 автоматизованих робочих місць для бібліотечних працівників. У залі електронних ресурсів організовано 32 ав-

томатизованих місць для роботи користувачів з електронним каталогом, проблемно-орієнтованими базами даних і доступом до Інтернету. У 2001 році в усіх структурних підрозділах бібліотеки впроваджено автоматизоване приймання-видачу літератури з використанням штрих-кодових технологій, що допомогло налагодити ефективно й оперативне обслуговування читачів.

Бібліотека академії має унікальний досвід формування за досить корот-

У читальному залі бібліотеки.

кий час якісної за складом колекції економічної та правової літератури, аудіовізуальних матеріалів, документів на електронних носіях, вітчизняної та зарубіжної періодики. Фонд нараховує близько 118 тис. примірників.

Щороку отримуємо 7—10 тисяч примірників навчальної, довідкової літератури, збірників законодавчих та нормативних актів, наукових праць, методичних матеріалів тощо.

Однією з характерних рис нашого бібліотечного фонду є його досить молодий вік — у ньому видання переважно 1996—2007 років.

Вивчення типово-видової структури фонду засвідчує, що в ньому переважає (70%) навчальна література: підручники, наочні посібники, курси лекцій тощо. Понад 50 відсотків навчальних видань — українською мовою. Такий склад фонду зумовлений специфікою читацького контингенту

Автоматизоване обслуговування читачів здійснюється на всіх абонементних і в читальних залах бібліотеки.

ту і нормами книгозабезпеченості студентів, встановленими нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Близько 15% книгозбірні становлять фундаментальні наукові, енциклопедичні, довідкові видання з питань економіки, управління, фінансів, банківської справи тощо.

Щорічно бібліотечну колекцію поповнюють понад 150 назв журналів і газет. Це українська й зарубіжна періодика економічної, правової та соціально-гуманітарної тематики.

Орієнтація вищої банківської школи України на збільшення обсягу самостійної роботи студентів підвищує роль сучасної навчальної та наукової книги, періодики в підготовці спеціалістів. З огляду на нові освітні й інформаційні тенденції навчальні програми закладу зазнають змін, стають гнучкішими, динамічнішими, а отже, потребує оновлення та підготовки й бібліотечний фонд.

Фонд бібліотеки формується і поповнюється разом із розвитком банківської системи та банківської науки незалежної України. Як відомо, в останні роки вітчизняними науковцями та провідними спеціалістами фінансово-кредитної сфери видано численні монографії, підручники, створено сучасні навчально-методичні програми для підготовки майбутніх спеціалістів.

Вагомий внесок у забезпечення фахівців професійною економічною та правовою літературою зробили також науковці Української академії банківської справи НБУ (зокрема А.О.Спіфанов, І.В.Сало, С.М.Козьменко, С.М.Гольцова, В.В.Сухонос, В.Д.Чернадчук та інші), які за десятиліття діяльності академії видали 105 навчальних посібників, підручників, монографій, опублікували понад 800 наукових статей.

Зростає популярність електронних підручників, довідників, мультимедійних діалогових матеріалів, які дають

зможу зберігати й передавати навчальний матеріал у зручнішій формі, пристосовувати навчальні курси до потреб і запитів користувачів, стимулюють студентів до самостійного навчання і самостійної перевірки своїх знань. Бібліотека нині працює над формуванням фонду таких матеріалів.

У бібліотеці Української академії банківської справи НБУ створено певну систему інформаційного забезпечення професорсько-викладацького складу та студентства. Вона постійно реорганізовується і змінюється залежно від зміни інформаційних потреб і запитів споживачів інформації.

Розгалужений довідково-бібліографічний апарат бібліотеки пропонує користувачам систему традиційних каталогів і картотек, а також — електронний каталог, які ведуться паралельно. Із 2002 року доступ до електронного каталогу здійснюється через внутрішній веб-сайт бібліотеки, а з жовтня 2004 року каталог виставлено в Інтернеті для зовнішнього користувача.

У базі даних електронного каталогу "Основний фонд" — понад 16,5 тис. бібліографічних описів документів; окремо ведуться бази даних аудіовізуальних матеріалів та дисертацій; 19 тис. записів містить електронна картотека статей.

Використання електронного каталогу з терміналів навчальних аудиторій, кафедр, структурних підрозділів академії та через мережу Інтернет є домінуючим у здійсненні різнопланового, багатоспектного та оперативного пошуку інформації користувачами бібліотеки. Система підказок та допомоги при використанні електронного каталогу полегшує знаходження інформації в пошуковій системі.

Певні функції електронного довідкового апарату використовуються співробітниками бібліотеки та професорсько-викладацьким складом у разі проведення аналізу забезпеченості навчального процесу і наукових досліджень, для оперативного отримання відомостей про наявність літератури з дисциплін, що викладаються в академії.

Через посилення з електронного каталогу відкривається доступ до повнотекстових електронних версій документів, представлених на сервері бібліотеки. Програмне забезпечення дає змогу читачам перевіряти наявність вільного примірника документа у структурних підрозділах бібліотеки, замовити документ, переглянути власний електронний формуляр.

Із 2002 року фахівці працюють над забезпеченням через сервіси власного веб-сайту доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки академії, інших книгозбірень та інформаційних центрів, над використанням ресурсів світового інформаційного простору.

Презентація електронної бібліотеки УЛБС НБУ під час Міжнародного семінару "Віртуальна бібліотека: досвід та перспектива корпоративної роботи університетських бібліотек" у Мінську (Білорусь).

На сайт бібліотеки зовнішній користувач може вийти як за її власною електронною адресою (www.lib.academy.sumv.ua), так і через сайт академії (www.academy.sumy.ua), за якою міститься точна копія внутрішнього сайту бібліотеки, щоправда, обмежено доступ до повнотекстових документів, з якими можна працювати лиш у внутрішній мережі академії.

Із 2005 року сайт має англійську версію.

З метою розширення академічного інформаційно-освітнього простору, спектра інформаційних послуг книгозбірня з 2001 року впроваджує проект "Електронна бібліотека УАБС НБУ для навчання і досліджень", який передбачає створення електронної бібліотеки академії на основі власних електронних колекцій.

Інформаційний стенд "Академія: історія, нові горизонти і можливості"

Бібліотека формує і підтримує проблемно-орієнтовані бази даних "Банківська система України: організаційно-правові засади" та "Нетрадиційні банківські операції", які допомагають швидко задовольняти запити користу-

вачів. Створена і щомісяця поповнюється база даних "Наукові праці викладачів Української академії банківської справи". Вона налічує понад 1 400 записів. З метою ознайомлення сторонніх користувачів із творчим добром професорсько-викладацького складу академії створена віртуальна виставка видань викладачів вузу.

Завдяки налагодженій системі "Видавничий центр" — "Відділ формування та наукової обробки інформації" — "Центр інформаційних технологій" — "Відділ електронних ресурсів та бібліографії" з 2002 року формуються повнотекстові бази даних наукових та навчально-методичних матеріалів академії. Їх формують шляхом конвертування комп'ютерних версток видань в електронні документи зі структурою HTML- або PDF-форматів, їх бібліографічного опису, архівування та організації тривалого зберігання на сервері.

Сьогодні повнотекстова база даних на сайті бібліотеки налічує близько 440 електронних документів.

Зазначимо, що за шість років існування проект "Електронна бібліотека УАБС НБУ для навчання і досліджень" повсякчас розвивався, докорінно переосмислювався, врешті досягнувши якісно нового рівня, повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб користувачів. Ми плануємо й надалі розширювати і поповнювати електронну бібліотеку академії повнотекстовими електронними виданнями, створеними викладачами академії й одержаними ззовні.

Однією з можливостей користування електронними інформаційними ресурсами є передплата на електронні академічні бази даних наукових журналів. Такі бази дають унікальну можливість вичерпного інформаційного пошуку на будь-якому напрямі навчання та наукових досліджень.

Книгозбірня академії бере участь у проекті "EILF" ("Електронна інформація для бібліотек") і є членом "Інформагіо-Консорціуму", який надає бібліотекам-членам доступ до баз даних компанії EBSCO Publistung — найбільшого у світі постачальника наукової інформації. Із 2002 року бібліотека УАБС бере участь у проекті INTAS, який забезпечує науковців оперативною науковою інформацією з електронних журналів відомих європейських видавництв Springer та Blackwell Science.

З метою подальшого вдосконалення та розширення переліку інформаційних послуг постійно проводиться моніторинг використання ресурсів

та аналіз звернень користувачів до матеріалів веб-сайту бібліотеки. За 2006 рік таких звернень було близько 83 тис. ззовні та понад 17.8 тис. у внутрішній мережі академії.

Проведене нами анкетування стосовно використання "Електронної бібліотеки УАБС НБУ" засвідчило, що характер одержання інформаційних ресурсів суттєво змінюється: все більше студентів та викладачів надає перевагу самостійній роботі з використанням комп'ютерних технологій та віддаленого доступу.

Нові надходження літератури.

Переважна більшість читачів — 78% працює з електронним каталогом бібліотеки. До електронних версій методичних матеріалів звертається 46% опитаних студентів, до електронних підручників — 32%. Електронними повнотекстовими базами даних EBSCO та INTAS, версіями академічних журналів користується 16% опитаних.

Можна з певністю стверджувати, що тенденція до підвищення ролі електронних ресурсів у процесі навчання студентів та опанування ними знань, попит на інформацію з віддалених джерел, на інформацію, яка не має паперових аналогів, зростатиме.

Серед різних категорій читачів найвимогливіша група споживачів інформації — професори й викладачі, чий запити пов'язані з необхідністю розробки лекційних курсів, практичних занять, науковою діяльністю, публікацією власних досліджень. Оперативному забезпеченню цієї категорії цільовою інформацією, задоволенню їх професійних та наукових потреб сприяє використання таких ефективних форм індивідуального інформування читачів, як ВРІ (вибіркове розповсюдження інформації) та ДОК (диференційоване обслуговування керівництва). Абонентами індивіду-

ального інформування є керівництво академії, завідувачі кафедрами, докторанти й аспіранти, які одержують необхідні їм матеріали електронною поштою.

Із 2000 року в академії проводяться лекції з "Основ бібліотечно-бібліографічних знань" для студентів першого курсу всіх спеціальностей. Під час лекцій першокурсники знайомляться зі структурою бібліотеки, її основними функціями і послугами, правилами користування фондами. На практичних заняттях студенти працюють за комп'ютерами в залі електронних ресурсів, набувають навичок роботи з електронним довідковим апаратом, базами даних тощо. Особливу увагу бібліотека приділяє навчально іншим груп користувачів навичкам пошуку інформації: проводить тренінги щодо користування електронними ресурсами, надає консультативну допомогу в здійсненні самостійного пошуку потрібної інформації найраціональніших шляхів.

Завдяки системі інформаційно-бібліотечною обслуговування, впровадженню в практику роботи книгозбірні академії інноваційних форм, створено всі умови для забезпечення майбутніх спеціалістів фінансово-кредитної системи України якісними інформаційними продуктами.

Колектив бібліотеки УАБС свій подальший розвиток вбачає насамперед в інтеграції та партнерстві з іншими бібліотеками системи Національного банку України. Ідея співробітництва полягає у створенні й використанні на партнерських засадах спільних корпоративних продуктів:

- зведеного електронного каталогу, організації на його базі корпоративних сервісів пошуку та замовлення документів;

- он-лайнного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек-учасниць шляхом об'єднання в єдину віртуальну бібліотеку повнотекстових баз даних усіх вузівських публікацій;

- служби електронної доставки документів для оперативного отримання повнотекстових джерел інформації.

Налагодження системи бібліотечної взаємодії дасть змогу повніше і якісніше задовольняти наукові та освітні потреби спеціалістів банківської системи України, розширить сервісні можливості оперативного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек, сприятиме створенню потужного інформаційного ресурсу в банківській сфері.